

BÜYÜK İNSANLIK

BÜYÜK BARIŞ

İNADINA BARIŞ

İNADINA HDP

7 Haziran seçimleri, HDP'nin barajı aşması ve Erdoğan AKP'sinin 13 yıllık tek parti hâkimiyetine son vermesiyle Türkiye'yi tarihsel bir yol ayrımının eşiğine getirmişti. 7 Haziran'ın ortaya çıkardığı yeni Meclis'in izlemesi gereken tek doğru yol, halklarımızın demokratik değişim talepleri doğrultusunda, Türkiye'yi yeniden kuracak bir 'toplumsal sözleşme' için kolları sıvamak olmalıydı. Yönünü demokratik değişime dönmüş bir Meclis, Erdoğan diktasına, yolsuzluk ve yozlaşma ile özdeşleşen AKP Hükümeti'ne son verebilir, 'Demokratik bir Cumhuriyet'in kapısını aralayabilirdi.

Ne yazık ki, Erdoğan'ın 'Saray Darbesi'ne boyun eğen ve acze düşen 'Meclis çoğunluğu', yalnızca demokratik değişim yönündeki tarihsel bir imkânı heba etmekle kalmadı, bu kısa zaman diliminde kendi siyasi meşruiyetinin de sorgulanır hale gelmesine neden oldu.

7 Haziran sonrası, 'demokratik değişim' rüzgârının kendini de silip süpüreceğinden dehşete düşen Erdoğan, ikna edici ve inandırıcı hiçbir gerekçe olmaksızın ülkeyi savaş ve kaos ortamına sürükledi. Onlarca insanın yaşamını yitirmesine neden olan savaşın ve kaosun siyasi sorumlularını başka diyarlarda aramaya gerek yok. Sorumlular, 'Kürt sorunu yok, müzakere yok, masa yok' diyerek çözüm sürecini sona erdirenlerdir. '400 milletvekili olsaydı böyle olmazdı' diyerek ülkeyi yeniden şiddet ortamına sürükleyenlerdir. Halkların demokratik iradesine saygı göstermeyen ve 'Saray Darbesi'yle bu iradeyi ortadan kaldırmak isteyenlerdir. Seçimle işbaşına gelip seçimle gitmek istemeyen despotlardır.

Bugün yaşanan savaşın sorumluları 'başkanlık sistemi' hayali kuranlardır. Halkları birbirine düşman kılarak, toplumsal kutuplaşmayı artırarak, kirli savaş yürüterek imha ve inkâr siyasetini yeniden canlandırma peşinde olanlar, bu savaşın ve savaşta yitirilen onlarca insanın kendilerine iktidarın kapısını açacağını sanıyorlar. Yanılıyorlar; halklar bu savaşın neden çıktığını çok iyi biliyor ve bunun hesabını 1 Kasım seçimlerinde 400 vekil hayali kuranlardan soracaktır.

Bugün kaygısı ve yarın korkusu hepimizin hayatını çekilmez kılıyor. Devletin ve sermayenin iktidarı mutlak üstünlüğünü güvenlik çemberleriyle sarmalarken, doğayı, insanı ve toplumu güvencesiz hale getiriyor. Piyasayı ve siyasi iktidarı dokunulmazlık zırhına büründürürken, yaşam alanlarımızın tümü üzerinde engelsiz bir denetim kurmak istiyor.

Gerçek demokrasiye ancak toplumun ve insanın, sermayenin ve siyasi iktidarın mutlak tahakkümü altında ezilmesine karşı etkili mücadele edenler erişebilir. Bütün bunlar ancak radikal demokrasiyle mümkündür.

Radikal demokrasi, halkın kendi hayatı üzerinde örgütlü bir güç olarak gerçek iktidar haline gelebilmesidir. Toplumun güçlenmesi ve bunun özgürlüğün, adaletin ve eşit yurttaşlığın temeli haline gelmesidir.

Radikal demokrasi, toplumun üretim ve çalışma koşulları üzerinde söz ve karar sahibi kılınmasıdır. Toplumun temelini ve geleceğini güçlendirecek güvenceli yaşam ekonomisidir.

Radikal demokrasi, işçilerin ve emekçilerin işyerlerinde iş güvenliğini sağlama hakkıdır. İşçinin grev hakkıdır, kadının görünmeyen emeğinin görünür kılınmasıdır. İşsizliğin, yoksulluğun sona erdirilmesidir.

Radikal demokrasi, ayrımsız bir biçimde bütün halkların kendi anadilleriyle, kendi kimliklerini ve kültürlerini özyönetim anlayışıyla var etmesi ve gelecek kuşaklara taşıyarak ‘Yeni Yaşam’ı birlikte inşa etmesidir.

Radikal demokrasi, kadınların erkek egemenliğine ve şiddetine karşı mücadelede desteklerinin çoğaltılmasıdır. Gençlerin bugün ve gelecek korkusundan kurtulmasıdır. Doğanın bir hammadde değil yaşamın kendisi olduğunun ortak kabulüdür. Parasız eğitim ve sağlıktır; nitelikli, kamusal, laik, bilimsel, anadilinde eğitimidir. İnsan onuruna yaraşır ulaşım ve barınma hakkıdır. Engellilerin toplumsal yaşama katılımının önündeki engellerin kaldırılmasıdır.

1 Kasım’a giderken, hepimizin yediğimiz ekmek, içtiğimiz su, soluduğumuz hava kadar barışa, demokrasiye, adalete ihtiyacı var.

Toplumun her bir ögesinin varlık ve yaşam koşullarının toplumun tümü tarafından güvence altına alındığı ‘Yeni Yaşam’ı inşa etmek için gerçek demokrasiye ihtiyacımız var.

İnsanlık değerleri üzerinde birlikte inşa edeceğimiz büyük barışa ve adalete ihtiyacımız var.

Dikta yönetimine değil, halkın özyönetimine ihtiyacımız var.

HDP koalisyon görüşmelerinde “Demokrasi, Adalet, Barış” programını ilan etmiştir. Türkiye'nin içinde bulunduğu krizden çıkışının yegâne formülü, bu programın uygulanmasıdır. Kalıcı bir barışı, köklü bir demokrasiyi, yerel demokrasinin inşasını, hayatın her alanında kadın-erkek eşitliğini, emekçilerin sosyal haklarının sağlanmasını, güvenceli çalışma ve yaşam koşullarını, ekolojik bir yaşamı, bütün ezilen kimliklerin özgürleşmesini sağlayabilecek halkçı, demokratik bir hükümetin inşası için HDP sorumluluk almaya hazırdır.

1 Kasım, eşit yurttaşlık temelinde farklılıklarımızla birlikte yaşayabileceğimiz Türkiye’de kendimizi de, kentimizi de, ülkemizi de birlikte yöneteceğimiz özyönetimlere dayalı ‘Demokratik Türkiye’ye açılan yeni kapı olabilir.

İNADINA EŞİTLİK

İNADINA ÖZGÜRLÜK

ÖZGÜRLÜK VE EŞİTLİK İÇİN KADINLAR KAZANACAK

7 Haziran genel seçimlerinde oyumuzu barıştan, çözümden, eşitlik ve demokratikleşmeden yana kullandık. Sandıktan çoğulculuk, eşit ve ortak yaşam, demokratikleşme ve özgürlük iradesi çıktı. Denetim kabul etmez, hak hukuk, muhalefet tanımaz tek parti egemenliğine dur dedik. Tek adam diktatörlüğüne, AKP’nin ülkeyi savaşa, gençlerimizi ölüme sürükleyen, kadın ve toplum düşmanı politikalarına hayır dedik.

Oysa geldiğimiz noktada bir yandan; seçim sonuçlarının işaret ettiği birbirini dışlamayan, ortak noktalar bulmaya, diyalog ve uzlaşmaya dayalı yönetim tarzı toptan reddedilmiş durumdadır. Bir yandan da halkın çok açık ve net bir şekilde ortaya koyduğu barış, çözüm, eşit ve ortak yaşam, demokratikleşme ve özgürlük iradesini ayaklar altına almaya yönelik büyük bir saldırı başlatılmıştır. Diktatörlük kurmak için sindirmek, teslim alınamıyorsa da yok etmek üzere

oyuyla, tutumu ve mücadelesiyle ortaya koyduğu iradeye sahip çıkan başta kadınlar olmak üzere herkese savaş açılmıştır.

Biz kadınlar, kadın iradesini tanınamakta ayak direyen, kadının özgürlük arayışlarını şiddet ve katliamla sindirme, yok etme geleneğine sahip erkek egemen sistemle bin yıllardır mücadele ediyoruz. İradeye saldırının varlığa saldırı olduğunu, kendi iradesini ve çıkarını dayatmakta kararlı erkek-devletin ne kadar kıyıcı olabildiğini kendi yaşamlarımızdan çok yakından biliyoruz. Ve hiç tereddütsüz diyoruz ki: “Biz bu saldırıları tanıyoruz; iradeye sahip çıkmak artık varlığına sahip çıkmak demektir.”

Biz kadınlar; ölüme karşı yaşamın, savaşa karşı barışın, diktatörlüğe karşı eşitlik, özgürlük ve adaletin, köleliğe karşı onurlu yeni yaşamın mücadelesini veriyoruz. Sözümüzü ve irademizi bir kez daha ve hep büyüyen bir kadın dayanışmasıyla ve kararlılıkla ortaya koyuyoruz. Kadınlar hep birlikte başaracağız.

Dünyanın ve yaşamın yarısı olan biz kadınlar diyoruz ki:

- Bedenimiz, kimliğimiz, emeğimiz bizimdir.
- Anadilinde eğitim ve yaşam konusunda ısrarcıyız.
- Hayatın her alanında, siyasette istediğimiz an istediğimiz gibi var olacağız.
- Çocuk doğurup doğurmayacağımıza, kaç çocuk doğuracağımıza, nasıl doğum yapacağımıza kendimiz karar veririz.
- Başörtümüze de, etek boyumuza da kendimiz karar veririz.
- Okulumuzu mesleğimizi kendimiz seçmekte kararlıyız.
- Düşüncelerimizi, inançlarımızı özgürce ifade etmemiz yasaklanamaz.
- İrademiz yok sayılıp ayaklar altına alınamaz.
- Savaş tezkeresine evet diyenlere geçit vermeyeceğiz.
- Barışa bir adım kala “Kürt sorunu da yok, masa da yok, taraf da yok” diyenlere geçit vermeyeceğiz.
- Başta kadınlar bütün halkın yaşamını cendereye alan özel harekât uygulamalarına, fiili sokağa çıkma yasaklarına, göç ettirme baskılarına boyun eğmeyeceğiz.

Onlar bir diktatörlük, ekonomik, siyasal, toplumsal baskı rejimi kurmaya çalışıyorlar.

Bizim yaratmak için mücadele ettiğimiz ise;

- Anadilimizde eğitim görebildiğimiz; savaşın ve şiddetin olmadığı;
- Evimizi, köyümüzü terk etmeden, istediğimiz yaşam alanını seçebildiğimiz;
- Şiddet görmediğimiz, kadına yönelik şiddeti daha gerçekleşmeden, tehdit ve fiziki şiddete yeltenme aşamasında ciddi bir suç sayıp, ağır şekilde cezalandıran;
- Şiddet uygulayanları indirimsiz, ayrımcılık yapmadan yargılayan mahkemelere sahip;
- Hiçbir yerde tacize uğramadan sokaklarda özgürce dolaşabildiğimiz;
- Erkek ve devlet şiddetiyle öldürülmediğimiz;
- Hakkımız olan ücreti ve sosyal desteği elde edebildiğimiz;
- Eşdeğer işe eşit ücret alabildiğimiz;
- Çocukların okulundan, dedenin sağlığına, ailenin beslenmesinden sağlığına ve huzuruna bütün sorumlulukların üstümüze yüklenmediği;

- Dünyanın bütün kirli çamaşırlarını, bütün kirli bulaşıklarını bizim yıkamadığımız;
- Bütün dünyayı kendi emeğimizle doyurmak zorunda kalmadığımız;
- Ev içi çalışmayı da, çocuk, yaşlı ve hasta bakımını da ortaklaştıran çözümler üretmiş;
- Çocukların koşuşturduğu yemyeşil parklara, her mahallede güvenle kalabilecekleri ücretsiz kreşlere sahip;
- Meclisi'nin yarısı kadın mücadelesini temsil eden kadın vekillerden oluşan;
- Başta erkek egemenliği olmak üzere, hiçbir egemenliğe tabi olmadığımız bir Türkiye, bir yaşam kurmak için mücadele ediyoruz.

Kadınlar olarak tüm barajları yıkma yolunda önemli adımlar attık. 32 kadın vekilimizle bir kadın grubu kurduk. Seçim barajını da, kentlerimiz etrafındaki zulüm ablukasını da, erkek barajlarını da yerle bir etmeye 1 Kasım'da ve her zaman her yerde devam edeceğiz. Sonuna kadar savaş diyenlerin zulmüne ve adaletsizliğine inat, bütün neş'e ve coşkuyla, sonuna kadar eşitlik, sonuna kadar özgürlük, sonuna kadar barış diyerek, kendimize, irademize ve sözüme yani özyönetimimize sahip çıkarak yeni bir gelecek kuracağız.

- Ataerkil toplum yapısını, eril zihniyeti dönüştürmek için birlikte mücadele edeceğiz.
- Eşbaşkanlık sistemini her kurum ve kademeye yayacağız.
- Kadın eksenli yeni anayasayı birlikte yapacağız. 8 Mart'ı kadınlar için resmi tatil ilan edeceğiz.
- Savaşa entegre bütçe değil, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe yapacağız.
- Kadın istihdamını arttıracak, işsizliği azaltacak, çalışma yaşamındaki cinsiyetçiliğe, ayrımcılığa, eşitsizliklere son vereceğiz.
- Mevsimlik kadın işçilerin çalışma ve barınma koşullarını iyileştirecek, mevsimlik gezici işçilere buldukları yerde iş olanakları yaratacağız.
- Kadına yönelen şiddeti ortadan kaldıracak her türlü önlemi alacağız.
- Kadın yaşamdır, yaşamın katledilmesine izin vermeyeceğiz, öz savunmamızı örgütleyeceğiz.
- Kadın sığınma evi ve özgür yaşam alanlarının sayısını artıracacağız.
- Kadınlarla ilgili tüm sorunlara doğrudan kadınların ve kadın kurumlarının çözüm geliştirdiği "Kadın Bakanlığı"nı kuracağız.
- Engelli kadınlara engelsiz özgür yaşamı birlikte kuracağız.
- Eğitimde ayrımcılığa ve cinsiyetçiliğe son vereceğiz.
- Ekolojik ve kadın merkezli bir yaşamı birlikte kuracağız.
- Kadınlara eşit, parasız, ulaşılabilir, nitelikli ve anadilinde sağlık hizmeti sağlayacağız.
- Sporda cinsiyetçiliğe son vereceğiz.
- "Kadınlar çözüm ve müzakere sürecinde taraftır" diyerek barışı birlikte inşa edeceğiz.
- Ev işleri, bakım emeğini toplumsallaştıracak, ev içi yükü kadın erkek arasında paylaşacak yeni bir yaşam kuracağız.
- Ev işçisi kadınların iş yasası kapsamına alınmasını, ev işçilerine sosyal güvence için teşvik verilmesini sağlayacağız.
- Toplumsal cinsiyet eşitliğine hizmet eden sosyal destek mekanizmaları yaratacak, eşi vefat etmiş/boşanmış olan kadınlara ücret desteği vereceğiz.

Ölüme karşı yaşamı, savaşa karşı barışı, diktatörlüğe karşı eşitlik, özgürlük ve adaleti, köleliğe karşı eşit ve ortak yaşamı kazanacağız.

‘Ortak Vatan Özgür Yaşam’ İçin

İNADINA ÇOĞULCU DEMOKRASİ

KALICI BARİŞ VE DEMOKRATİK ÇÖZÜMDE ISRARLIYIZ

Çözüm sürecinin kalıcı barış yoluna girmesine ramak kalmıştı. 28 Şubat’ta kamuoyuna açıklanan ‘Dolmabahçe Mutabakatı’ ile kısa zaman diliminde Kürt sorununun müzakere yoluyla çözüme ulaşmasını sağlamak ve Türkiye’nin demokratikleşmesinin önünü açmak mümkün olacaktı.

Ancak, 7 Haziran’da istediği 400 milletvekilini alamayan Erdoğan, ‘Kürt sorunu yok, Dolmabahçe yok, masa yok’ diyerek çözüm sürecine son verdi. Savaşı gerektirecek inandırıcı hiçbir gerekçe olmadığı halde, çeşitli bahanelerle yeniden savaş başlattı. Onlarca genç yaşamını yitirdi, ailelerin ocağına ateş düştü. Şimdi de 400 milletvekilini elde etmek ve ‘tek başına iktidar’ olmak için savaştan ve kaostan medet umuyor.

HDP olarak:

- Derhal silahların iki taraflı susturulması, akan kanın durdurulması ve yeniden müzakere masasına dönülmesini istiyoruz.
- Yoksul, emekçi çocuklarının kanı üzerinden ‘siyasi ikbalini’ garantiye almak isteyenlere fırsat vermeyeceğiz. ‘Sonuna kadar savaş’ diyenlere karşı, ‘sonuna kadar barış’ diyeceğiz.
- Barışçıl yöntemlerle, müzakere yoluyla, özyönetim modeliyle hem Kürt sorununun çözüleceğine, hem de Türkiye’nin demokratikleşmesinin önünün açılacağına inanıyoruz. Her koşulda silahsız çözüm ve demokratik siyaseti savunmaya devam edeceğiz.
- Savaşın zararlarının saptanmasını, savaş yüzünden yerinden edilenlerin geri dönüşünü ve ekonomik açıdan desteklenmesini, tahrip edilen yaşam alanlarının ve mayınlanan tarım arazilerinin iyileştirilmesini, zararların telafisini ve tazminini sağlayacağız.

ÖZYÖNETİM ya da YERİNDEN YÖNETİM

Özyönetim 21. Yüzyıl Türkiye’sinin inşası bakımından yaşamsaldır. 21. Yüzyıl Türkiye’sinin ihtiyacı otoriter, bürokratik merkezîyetçi devlet yapısını pekiştirmek, yetkileri tek elde toplamak ve ‘tek adam’ diktatörlüğüne yönelmek değildir. Çok kimlikli, çok kültürlü, çok dilli, çok inançlı bir 21. Yüzyıl Türkiye’sinin ihtiyacı merkezin yetkilerini yerel yönetimlere devretmektir. Halkların doğrudan yönetime katılacağı ve kendi kendini yöneteceği ‘yerel demokrasi’yi geliştirmek, özerk yerel ve bölgesel bir modele dayalı adem-i merkezi yönetim sistemine geçmektir.

Özyönetim, özerk ve demokratik yerinden yönetim modelidir. Türkiye’nin ‘üniter devlet yapısı’ ve ‘demokratik parlamenter sistem’ içerisinde gerçekleşmesi mümkündür. Valilerin ve kaymakamların eliyle uygulanan Ankara sultasına karşı özyönetim, yerel demokrasidir.

Özyönetim gönüllü birliğin güvencesidir. Farklı kimliklere, kültürlere, dillere ve inançlara hem eşit yurttaşlık hukuku içerisinde bir arada yaşama imkânı sunacak, hem de kendi kimlik, inanç veya özgünlüklerine uygun yaşam alanları açacaktır. Hem Kürt sorununun demokratik çözümü ve kalıcı barışın gerçekleşmesine katkı sağlayacak, hem de Türkiye'nin demokratikleşmesi ve halkların gönüllü birliğinin sağlanmasında belirleyici rol oynayacaktır. Özyönetim, bugün 'bölünmüş' Türkiye'yi birleştirecek ve herkese farklılıklarıyla birarada yaşama imkânı sağlayacaktır.

Özyönetim demokratik çözümün adresidir. Tarihten devralınmış etnik kimlik, kültür, dil ve inanç eksenli sorunları çözmek, eşit yurttaşlık temelinde eşitlikçi, özgürlükçü, ekolojik, sosyal ve demokratik bir anayasayla farklılıkları güvenceye almak ve kalıcı barışı sağlamak özyönetimle mümkündür.

HDP olarak **dikta yönetimi değil, özyönetimi savunuyoruz.** Yerel demokrasiyi ve yerinden yönetimi esas alan **adem-i merkezi yönetim sistemine** geçilmesini istiyoruz.

Bu yaklaşıma uygun olarak;

- Merkezin yerel üzerindeki vesayetini ortadan kaldıracak anayasal adımlar atılacak. Vali dâhil yerel yöneticilerin seçimle işbaşına gelmesi için gerekli yasal, idari ve yapısal düzenlemeler yapılacak. Yerel kaynakların kullanımında yerel yönetimlerin yetkileri artırılacak. Yerellerdeki dil, kültür, inanç, hafıza ve ihtiyaç farklılıklarını gözetken çoğulcu politikalar geliştirilecek. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na konulan şerhler kaldırılacak ve ilgili ek maddeler imzalanacak.
- Türkiye'nin tamamını kapsayacak şekilde sosyal, siyasal, kültürel, ekolojik, ekonomik ve coğrafi nitelikler göz önüne alınarak bölgeler belirlenecek ve bölge meclisleri oluşturulacak. Bölge meclisleri, Türkiye'nin geneli için özerk ve demokratik yerinden yönetim birimleri olacak.
- Demokratik anayasal ilkelere uygun olarak sağlık, eğitim, çevre, kültür, ulaştırma, bayındırlık, tarım, trafik ve güvenlik hizmetleri hakkındaki kararların alınmasında, valilerin seçilmesinde, yerellerin bölgeleri, doğal varlıkları ve kaynakları üzerinde doğrudan söz, yetki ve karar sahibi oldukları yönetim birimleri olacaklar. Karadeniz'e Yeşil Yol'un, HES'lerin, İstanbul'a 3. Köprü'nün, yeni bir havalimanının ya da yeni bir boğazın; Gezi Parkı'na Topçu Kışlası'nın; Sinop ve Mersin'e nükleer santralin; Yırca veya Soma'ya elektrik santrallerinin yapılıp yapılmayacağına Ankara değil, o bölgenin özyönetimleri karar verecek.
- Halkların yönetime doğrudan katılmasını sağlamak için en alt coğrafi birimden başlayarak köy, mahalle, ilçe ve kent meclisleri kurulacak, siyasi yönetim yapısı bir meclisler piramidi olarak inşa edilecek. Bu meclislere ek olarak ayrıca kadın, gençlik, ekoloji ve işçi meclisleri inşa edilecek ve tüm halk meclislerinin eşgüdümünü sağlayacak toplumsal ağlar, platformlar gibi gerekli mekanizmaların kurulmasının önü açılacak.
- İllerde, ilçelerde ve köylerde yerel yönetim politikaları bu halk meclislerince belirlenecek. Halk meclisleri o yerleşim biriminde yaşayan herkesin doğrudan katılımıyla oluşacak. Meclisler sadece "görüş sorulan" merciler değil, yerleşim birimlerindeki her türlü konuda karar alabilecek ve yerel yöneticileri seçtikleri gibi 'geri çağırma hakkı'na sahip olan, siyasi olarak yetkilendirilmiş birimler olacak.

- Kamusal hakların toplumsal haklar olduğu gerçeğinden hareketle, yerel yönetimler ticari hizmet üreten birimler olmaktan çıkarılacak. Yerel yönetimler, üretirken de tüketirken de ortaklaşmayı amaçlayan bir anlayışla yeniden yapılandırılacak.
- Kadınlar, yerelde eşit temsil ile oluşan kadın meclisleri aracılığıyla, yerel yönetimlere doğrudan katılacaklar. Kentsel hizmetlerin önceliklerinin cinsiyet eşitlikçi temelde örgütlenmesi sağlanacak ve taleplerin karşılanmasında kadın meclislerinin alacağı kararlar belirleyici olacak. Bu kararlar belediye, il genel meclisi gibi tüm yerel yönetim organlarınınca uygulanacak ve uygulamalar kadın meclislerince denetlenecek.
- HDP, demokratik yerel yönetimler anlayışını ilke kabul eden düzenlemeleri ivedilikle hayata geçirecek, halkların kendi kendini yönetmesine imkân tanıyan, tüm Türkiye’de demokratik bir idari yapının zeminini oluşturacak.

Bu yaklaşımın ışığında HDP;

- Bütçesini halkın belirlediği, rantı ve hırsızlığı, taşeronlaştırmayı önleyen yerel yönetim anlayışını geliştirecek.
- Yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitliğini ve ekolojik toplum yaklaşımını hakim kılacak.
- Halkı mağdur eden ranta dayalı kentsel dönüşüm politikalarını durdurarak, sosyal projelerle desteklenmiş yerinde dönüşüm modelleriyle insanca yaşanabilir kentleri geliştirecek.
- Çocukların, emeklilerin ve yaşlıların kent yaşamına daha rahat katılabilecekleri önlemleri alacak, gerekli yapısal düzenlemeleri yapacak.
- Engellilerin kent yaşamına katılmasının önündeki zorlukları ortadan kaldıracak.
- Kamusal alanda anadilin kullanımını ve çok dilli belediyeçiliği yaygınlaştıracak.
- Neo liberal yerel ekonomi politikaları yerine halktan ve emekten yana sosyal politikaları hayata geçirecek.
- ‘Kent hakkı’ kavramını geliştirerek, kırsal alanları da kapsayacak şekilde kente ve olanaklarına eşit ve nitelikli erişimi sağlayacak, kent hizmetlerini bütün sosyal sınıflara eşit dağıtacaktır.

HDP, ‘yerellik hakkı’nı güvenceye almak için;

- Merkezle yerel arasındaki ilişkiyi, yerinde yönetimin güçlendirilmesi yönünde düzenleyecek.
- Yerel yönetimleri toplumsal ihtiyaçlar temelinde geliştirecek.
- Yerel kaynakların adil ve etkin kullanımını sağlayacak.
- Yerelde ortak kamusal alanların çoğaltılmasını sağlayarak, toplumsal dayanışmayı destekleyecek.
- Yerellerdeki dil, kültür, inanç ve ihtiyaç farklılıklarını gözeterek çoğulcu yaklaşımı geliştirecek ve farklı toplumsal grupların birbirleriyle ilişkilmesini ve müzakeresini destekleyecek.
- Yerel hafızayı canlı tutacak.

- Doğayı, suyu, ormanı, dereleri, meraları, sahilleri, tarım alanlarını, su ekosistemini koruyacak ve sermaye birikim sürecinde kar ve rant alanı olarak kullanımını önleme yönünde mücadele edecek.

TEKÇİ DEĞİL, DEMOKRATİK CUMHURİYET

Cumhuriyet'in kuruluşundan beri farklı kimliklerin, kültürlerin, dillerin ve inançların varlığının ve temel demokratik hakların reddine dayalı inkârcı, asimilasyoncu ve tekçi devlet politikası 'Demokratik Cumhuriyet'in önündeki en büyük engeldir.

Türkiye, 'tekçi cumhuriyeti' sürdürmek isteyen Erdoğan diktasına ve AKP hâkimiyetine mahkûm değildir.

Emeğin temel haklarını ve özgürlüklerini güvenceye almış, halkların kendi kimlikleriyle, kültürleriyle, dilleriyle, inançlarıyla eşitçe, özgürce ve insanca birlikte yaşayabilecekleri 'Demokratik Cumhuriyet'e 'merhaba' demek mümkündür. 'Demokratik Cumhuriyet'te büyük insanlık değerleri üzerine inşa edilecek eşitlikçi, özgürlükçü, demokratik bir 'Yeni Yaşam'ı kurmak mümkündür.

HDP;

- Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini sınırlandıracak ve sembolik düzeye çekecek. 'Çoğulcu yasama, bağımsız yargı ve demokratik yürütme' ile 'güçler ayrılığı' prensibi ve 'denge-denetleme' mekanizmalarının kurulması için gerekli yapısal düzenlemeleri yapacak.
- Demokrasiyi temsili meclisle sınırlı görmeyecek, yurttaşların tartışma, örgütlenme ve karar mekanizmalarına doğrudan katılımının önündeki tüm engelleri kaldıracak. Her düzeyde halk denetimini geliştirecek, halkın söz ve karar hakkını savunacak ve gerçekleştirilmesi için mücadele edecek.
- Demokratik özerklik, halkların yönetim ve karar süreçlerine katılımının sağlanması için hayata geçirilecek.
- Parlamenter sistemi demokratikleştirecek ve eş genel başkanlık sistemini uygulayan partilerin iktidara gelmesi halinde, eş başbakanlık sistemini hayata geçirecek.
- Gösteri, yürüyüş, ifade ve örgütlenme hakkı başta olmak üzere, temel hak ve özgürlüklerin önündeki engelleri ve baskıcı yasaları kaldıracak.
- 12 Eylül darbesinin ürünü olan Milli Güvenlik Kurulu'nun anayasal ve yasal çerçevesini ortadan kaldıracak. TCK'nın evrensel demokratik ilkelerle uyumlu olmayan bölümleri, TMK, İç Güvenlik Yasası ve çeşitli isimler altında işleyen özel yetkilerle donatılmış mahkemeler kaldırılacak, bu mahkemeler tarafından uygulanan adaletsiz ceza sistemine son verilecek. Her türden işkence ve kötü muamele insanlık suçu sayılacak.
- Anadilinde eğitimi bir kamu hizmeti olarak almak herkes için bir hak olarak kabul edilecek, eğitimin tüm aşamalarında resmi dil olan Türkçe'nin öğretilmesinin yanında, anadilinde eğitimi bir kamu hizmeti olarak alma imkânı sağlanacak.
- Sivil toplum örgütlerinin amaçlarını gerçekleştirmelerini sağlayacak şekilde güçlendirilmeleri ve desteklenmeleri önündeki engeller kaldırılacak, sivil örgütlenmeler geliştirilecek.

- Bir özel savaş aygıtı olarak oluşturulan köy koruculuğu sistemi kaldırılacak, köy korucularının çeşitli işlerde istihdamı sağlanacak. Ayrıca diğer özel savaş aygıtları olan JİTEM, kontrgerilla vb. tüm uygulamalara son verilecek.

BARİŞÇİL DİŞ POLİTİKA

- HDP, başta Ortadoğu olmak üzere, tüm dünya halklarının kendi siyasi geleceklerini özgürce belirlemeleri ve halkların kendi kendilerini yönetecekleri demokratik, eşitlikçi ve özgürlükçü bir yönetim anlayışını geliştirmeleri ve uygulamaları için çalışacak.
- Suriye'deki iç savaşın sona erdirilmesi, halkların kardeşliğine ve eşitliğine dayalı demokratik bir çözümün ortaya çıkarılması için çaba harcayacak. Rojava halkının açığa çıkardığı demokratik yönetim iradesi tanınarak Demokratik Suriye yönetiminin yaşam bulması için çalışacak. Cihatçı unsurların bölgeye geçerken Türkiye'yi köprü olarak kullanmasını kesin olarak engelleyecek önlemleri alacak.
- İsrail hükümetlerinin katliamcı, işgalci politikalarına karşı duracak. Filistin'in işgaline son verilmesi ve Filistin halkının kendi siyasi geleceğini belirlemesine imkân sağlayacak bağımsız devlet kurma hakkının tanınması için gerekli desteği verecek; uygulanan baskı ve zulme karşı Filistin halkının yanında olmaya devam edecek.
- Ortadoğu'da emperyalistler tarafından çizilmiş yapay sınırlarla kendini bağlamayacak, halklar arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel bağların güçlendirilmesi için ve ilişkileri perdeleyen bürokratik engellerin ortadan kaldırılması için çalışacak.
- Kıbrıslı Türk ve Rum halklarının Ada'nın bölünmüşlüğüne son vermek ve politik çözümü sağlamak için ortaya koydukları çözüm önerilerini ve çabalarını desteklemeye devam edecek.
- Ermenistan üzerinde uygulanan ekonomik ambargoyu kaldırarak, gerekli ekonomik, politik ve diplomatik ilişkileri geliştirecek ve Ermeni halkıyla dostluk köprülerini kuracak. Türkiye tarafından tek taraflı kapatılan Türkiye-Ermenistan sınırını koşulsuz olarak açacak. Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki Karabağ sorununda demokratik çözüm çabalarını destekleyecek.
- Avrupa Birliği'nin insan haklarına riayet, yerel demokrasi, güçler ayrılığı, hukukun üstünlüğü gibi ön plana çıkardığı ilkeleri savunmaya devam edecek. AB'nin özellikle Yunanistan krizinde ve göçmen katliamlarında belirgin hale gelen neoliberal sermaye politikalarına karşı duruşunu ve Avrupa'nın ezilenleriyle ortak mücadelesini sürdürecektir. AB'yle müzakere ve tam üyelik çalışmaları ilkelerimiz çerçevesinde ele alınacak.
- Halkların ve emeğin yapay sınırlarla ayrılmasına karşı, dünya halkları ile emekten, özgürlükten ve demokrasiden yana tüm kesimlerle ilişkileri geliştirecek.
- Emperyalist müdahalelere ortak olmak, destek vermek, başka ülkelere müdahalede bulunmak gibi politikalara karşı çıkmaya devam edecek.
- Avrupa ve dünya genelinde ırkçılık, anti-semitizm, insan ticareti (kadın, çocuk, emek sömürsü), göçmenlik sorunları, uluslararası uyuşturucu ticareti, yerinden edilme, yabancı düşmanlığı, islamofobi ve benzeri insanlık değerlerini ilgilendiren sorunlara yönelik çözümlerin geliştirilmesi amacıyla gerekli işbirliğini yapacak.

İNADINA BERABER

İNADINA ADALET

DEMOKRATİK ANAYASA

Türkiye, Cumhuriyet tarihi boyunca demokratik bir anayasadan yoksun olmanın sancılarını yaşıyor. Türkiye, bütün ezilen halkları, sınıfları, cinsleri, inançları, dilleri yok sayan ve doğanın yağmalanmasına izin veren askeri darbe anayasasına mahkûm değildir.

- HDP, Demokratik Cumhuriyet'e geçişi sağlamak için farklılıkları eşit yurttaşlık temelinde tanıyan ve güvenceye alan demokratik bir anayasanın yapılmasına öncelik verecek.
- HDP, Türkiye'nin çok kimlikli, çok kültürlü, çok inançlı, çok dilli yapısına uygun yeni bir "toplumsal sözleşme" ihtiyacını ertelenemez temel bir politik görev olarak önüne koyacak.
- HDP, eşitlikçi, kadın özgürlükçü, sosyal, ekolojik ve demokratik bir anayasayı yapmak için tüm gücüyle çalışacak. HDP'nin öngördüğü anayasa; eşit yurttaşlık temelinde din, inanç ve vicdan özgürlüğü ile ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, bütün temel hak ve özgürlükleri güvenceye kavuşturan, ekolojik, doğal varlıkların ve hayvanların korunmasını esas alan bir anayasa olacak.
- HDP, açık bir biçimde karşı olduğu "başkanlık sistemi"nin anayasa değişikliklerinin temel koşulu haline getirilmesini kabul etmeyecek, başkanlık sistemine geçit vermeyecek.
- Yeni anayasada barış hakkı, hakikat hakkı, sendika kurma hakkı, grev ve toplu sözleşme hakkı, sosyal güvenlik hakkı, temel gelir hakkı, konut hakkı, engelli hakkı, temiz suya ve yeterli gıdaya erişim hakkı, vicdani red hakkı, kültürel kimlik hakkı, anadilini kullanma hakkı, eğitim ve öğrenim hakkı, bilgi edinme hakkı, adil yargılanma hakkı, çocuk hakları, yaşlı hakları, hayvan hakları ile düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlüğünü, din ve vicdan özgürlüğünü, basın özgürlüğünü garanti altına alan hükümler yer alacak.

SİYASİ PARTİLER VE SEÇİM YASASI

- Siyasi Partiler Yasası demokratikleştirilecek, tabanın, seçmenlerin, üyelerin kararlara doğrudan katılabildiği düzenlemeler yapılacak. Partilere üye olma ve üyelikten ayrılma kolaylaştırılacak.
- Seçim barajı kaldırılacak, Meclis'te bütün partilerin aldıkları oy oranında temsil edilebilmesinin yolu açılacak.
- Cinsiyet kotası ile yönetimde temsil kademelerinde eşitlik sağlanıncaya kadar pozitif ayrımcılık yapılacak.
- Eş başkanlık sistemi siyasi partilerin, idari yapının, siyasi, sosyal ve kültürel yaşamın bütün kademelerinde yasallaştırılacak.
- Siyasi partilere yapılan hazine yardımı seçime girme yeterliliğine sahip bütün partilere oyları oranında eşit olarak dağıtılacak.
- Milletvekili dokunulmazlıkları kaldırılarak sadece ifade özgürlüğü çerçevesinde kürsü dokunulmazlığı korunacak.

YARGI REFORMU

- Adaletin hızlı, tarafsız, bağımsız, kamu vicdanını ve bireyleri tatmin edecek düzeyde gerçekleşmesi için adalet sistemi yeniden düzenlenecek, yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve demokratikleşmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılacak.
- İddia ve savunma makamları yargı sistemi içerisinde eşit hale getirilecek. Savcılık ve savcılarının çalışma büroları adliye binaları dışında ayrı bir kamu binasında oluşturulacak. Savcılığa bağlı adli kolluk teşkilatı oluşturulacak. Adli kolluk teşkilatı soruşturma sırasında avukatlara da hizmet sunacak.
- Ev, işyeri ve üst aramalarında, gözaltına alma ve tutuklamalarda keyfi uygulamalara son verilecek. HSYK'nın yapısı yeniden düzenlenecek, bu kurul aracılığıyla hâkimler/savcılar üzerindeki siyasi baskıya ve atamalarda ideolojik tutum ve partizan yaklaşımlara son verilecek. Adalet Bakanı'nın vesayetine son verilip özerk bir kurum haline dönüştürülecek.
- Herkesin anadilinde hizmet alabileceği yargı koşulları oluşturulacak, mahkemelerdeki tercümanların parasının yargılananlar tarafından ödenmesi uygulamasına son verilecek.
- Özel yaşamın gizliliğini ihlal eden yasadışı telefon dinlemeleri engellenecek, mahkemelerde delil olarak kabul edilmeyecek.

BASIN, İLETİŞİM VE BİLİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

- HDP, siyaset ve ticaret ilişkileri nedeniyle toplumun doğru haber alma özgürlüğünün kısıtlanmasını ve medya aracılığıyla vatandaşın istismar edilmesini önleyecek. Medya kuruluşları sahiplerinin başka sektörlerde faaliyet göstermesine izin verilmeyecek.
- Yazılı, görsel ve dijital medyanın tümünde mesleki, etik ve özgür habercilik ilkelerinin desteklenmesi için basın etik yasası düzenlenecek.
- İletişim özgürlüğü korunarak, bu özgürlüğü kısıtlamaya yönelik dış müdahaleler, sansür ve özdenetim gibi her türlü girişimlere karşı durulacak. İnternete yönelik her türlü sansür uygulamasına son verilecek. Keyfi internet yasakları ve sosyal medyadaki düşünce özgürlüğü önündeki engeller kaldırılacak.
- Yerel radyo, televizyon ve gazeteler ile internet yayıncılığı yapan kuruluşları mesleki, etik ve özgür habercilik ilkelerine bağlı kalmaları ve bağımsızlıklarını korumaları için desteklenecek. RTÜK, demokratik ve özgürlükçü bir anlayışla yeniden yapılandırılacak, yasadışı, tutucu, ahlakçı bir konumdan çıkarılacak.
- HDP, yeni medya teknolojilerinin toplumun tüketime itilmesi için değil, kamu yararı için kullanılmasını sağlayacak.
- Açık kaynak kodlu özgür yazılım teşvik edilecek.

İNSAN HAKLARI

CEZAEVLERİ

Herkesin nerede olursa olsun yaşam hakkının devlet güvencesi altında olması gerekirken, siyasi tutsaklar, devletin cezaevlerinde peş peşe yaşamını yitiriyor. Cezaevlerinde bulunan binlerce siyasi tutsağa “rehine” muamelesi yapılıyor. Cezaevlerinde çocuklara yapılan taciz, tecavüz ve kötü muamele açığa çıkmışken, hiçbir köklü ve kalıcı önlem alınmadığından insanlık dışı uygulamalar hız kesmeden devam ediyor.

- Hasta tutsaklar derhal serbest bırakılacak, dışarıda tedavi edilebilmeleri için tam teşekküllü devlet hastanelerinden alınacak raporlar yeterli görülecek.
- Cezaevlerindeki tecrit uygulamasına, temel hakların kısıtlanmasına ve idari baskılara son verilecek, Ceza ve İnfaz Yasası kökten değiştirilerek cezaevleri yeniden yapılandırılacak. Cezaevi idarelerine verilen “infaz yakma” yetkisi kaldırılacak.
- Nefret suçları ile insanlığa karşı işlenmiş suçlar dışında, hiç kimse politik görüşleri ve eylemi nedeniyle suçlanmayacak, “Politik suçlar” suç kategorisi olmaktan çıkarılacak.
- Siyasi tutsaklara genel af getirilecek.
- Demokratik ve özgürlükçü bir anayasa hazırlanıncaya kadar, ivedilikle Terörle Mücadele Yasası, İç Güvenlik Yasası, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası ve Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu kaldırılacak; Temel Ceza Yasası’nda gerekli demokratik değişiklikler yapılacak.
- Çocuk cezaevleri kapatılacak. Suça itilmiş çocuklar için çocuk destek ve eğitim merkezleri açılacak.
- Cezaevleri sivil denetime açılacak.
- Bütün cezaevlerindeki uygulamalar insan onuruna yakışır şekilde olacak.

GEÇMİŞ VE HAKİKATLERLE YÜZLEŞME

- HDP, tarihte yaşanmış soykırımlar, katliamlar, infazlar, kayıplar ve benzeri uygulamaların araştırılması ve hakikatlerin gün ışığına çıkarılması amacıyla “Hakikat Komisyonları”nın ivedilikle kurulması için gerekli çalışmaları yapacak.
- Hakikat Komisyonları, yaşananlarla hesaplaşma ve tarihsel yüzleşme platformu olacak. Yaşananların resmi düzeyde tanınması ve kabul edilmesi anlamına da gelecek olan Hakikat Komisyonları, parlamento üyelerinin, izleme heyetinin, ilgili meslek örgütlerinin, insan hakları savunucularının ve bu alanda mücadele edenlerin katkısıyla oluşturulacak. Komisyonların oluşumunda kadınların eşit katılımı esas alınacak.

ZORLA YERİNDEN EDİLENLER VE ZORUNLU GÖÇ

- Bugüne kadar zorla yerinden edilmeler nedeniyle devlet veya yerleşik kişiler tarafından işgal edilen tüm mülkler, sahiplerine iade edilecek.
- Bir savaş yöntemi olarak mayınların ve savaş atıklarının Ottawa Sözleşmesi gereğince temizlenmesi, mayınlı arazilerin tarımsal üretim yapmak üzere kullanıma açılması sağlanacak.
- Güvenlik nedeniyle yapılan sınır barajları ve HES projeleri ile kentsel dönüşümün neden olduğu yeni zorla göç ettirme politikaları sona erdirilecek.
- Kentten köye geri dönüş teşvik edilecek. Dönüş yapanların üretime katılmaları için maddi destek sunulacak. Köyelerine geri dönmek isteyenlere destek sağlanacak. Dönüş yapanların üretime katılmaları için maddi destek sunulacak.

KORUCULUK SİSTEMİ KALDIRILACAK

- Koruculuk sistemi lağvedilerek suça karışmış olanların yargılanması sağlanacak. Bu gruplar tarafından el konulan mülklerin iadesiyle sebep oldukları zararın tazmini sağlanacak.

- Suça karışmamış eski korucuların silah kullanmayacakları ve güvenlik sektörü dışındaki işlerde istihdamı sağlanacak. Bu kişilerin özlük hakları korunacak. Devletin özel savaş aygıtlarının ve paramiliter grupların, HES ve baraj güvenliği gerekçesiyle, güvenlik kuvvetleri olarak işe alımlarına son verilecek.

VİCDANİ RED HAKKI

- Türkiye'nin imzasının bulunduğu uluslararası sözleşmeler, AİHM kararları ve aynı zamanda inanç ve vicdan özgürlüğü hakkını söz konusu eden Türkiye Anayasası vicdani red hakkının yasalaştırılmasını gerekli kılar.
- HDP, eline silah almak istemeyen, militarizme karşı olan gençlerin zorunlu askerlik yapmama hakkını güvence altına alacak.
- Vicdani ret hakkının yanı sıra, gençlerin askerlik yerine kamu hizmeti yapabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeleri hayata geçirecek.

NEFRET SUÇLARI

- Nefret söyleminin temelinde önyargılar, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, her türlü ayrımcılık, cinsiyetçilik ve homofobi yatar. HDP, insanların nefret söylemiyle damgalanmasına, suç algısı ve düşmanlık yaratılmasına karşı duracak, nefret suçlarının cezalandırılması için çalışacak.

HALKLARA EŞİTLİK, İNANÇLARA ÖZGÜRLÜK

- HDP, din, mezhep, felsefi görüş ayrımı yapmaksızın, tüm halkların ve inançların kendilerini özgürce ifade etme haklarını savunur. Hiçbir baskıya maruz kalmaksızın herkesin farklılıklarıyla birlikte kendi varlığını korumasını, geliştirmesini, eşit ve özgür yurttaşlık hukuku içerisinde istediği gibi yaşamasını temel bir ilke olarak kabul eder. İnanan veya inanmayan herkesin inanç ve vicdan özgürlüğünü benimser. HDP, özgürlükçü laiklik anlayışını kararlılıkla savunur.
- HDP, farklı din ve inanca sahip olan ya da herhangi bir dini inancı olmayan yurttaşların inanç ve vicdan özgürlüğünü eşit yurttaşlık temelinde anayasal güvenceye kavuşturacak.
- Zorunlu din dersi uygulamasına son verilerek, her öğrencinin kendi inancı doğrultusunda seçmeli olarak ders ve eğitim alma hakkı gözetilecek. Sivil din eğitimi tümüyle serbest olacak.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Din ve İnanç İşleri Kurulu olarak yeniden yapılandırılacak. Devletin din ve inanç alanından elini çekmesi sağlanacak, din ve inanç işleri topluma, inanç sahiplerine bırakılacak.
- Din ve İnanç İşleri Kurulu, 'din siyaseti' üreten bir kurum olmayacak, inanç topluluklarının temsilcilerinden oluşacak, aralarındaki ilişkiyi düzenleyecek ve koordinasyonu sağlayacak. Diyanet İşleri çalışanlarının özlük hakları korunacak.
- İnanç topluluklarının örgütlenme özgürlüğünün önündeki engeller kaldırılacak, kendi inançlarını istedikleri gibi yaşayabilecekleri koşullar yaratılacak.
- Başta Cemevleri olmak üzere, Aleviler'in bütün ibadet mekânları "ibadethane" olarak tanınacak ve kamu güvencesi altında olacak. . Kapatılmış dergâh ve benzeri ibadet

mekânlarının önündeki engeller kaldırılacak, bu konuda yerel yönetimlere inisiyatif tanınacak.

- Devlet tarafından el konulmuş vakıf malları ve taşınmazlar iade edilecek, benzer uygulamalara son verilecek ve devletin tasarrufundan doğan maddi zararlar tazmin edilecek.
- Dini inançların gereği olarak tercih edilen kılık ve kıyafete hiçbir alanda müdahale edilmeyecek.
- HDP, tarihte farklı halklara yapılan soykırım ve katliamlar karşısında, bu halklardan devlet adına özür dilenmesi için gerekli çalışmaları yapacak. Bir halkın diğerine üstünlüğünü empoze eden ırkçı, şoven ve milliyetçi politikalar karşısında eşitlikçi, özgürlükçü ve demokratik bir perspektifi geliştirmek için çalışacak.

SİĞINMACI VE MÜLTECİLER

Suriye’de 2011 yılından bu yana yaşanan iç çatışmalarda tahminlere göre ölü sayısı 250 bini geçmiş durumdadır. İşkence, yargısız infaz, tecavüz gibi ağır insan hakları ihlallerinin sayısı ile ilgili tahmin bile yürütülememektedir. Suriye’de tam da bu nedenlerle yaklaşık 15 milyon kişi yerinden edilmiş durumdadır. Bunların yaklaşık 4 milyonu komşu ülkelere, yaklaşık 11 milyonu ise Suriye içinde başka bölgelere sığınmış bulunuyor.

Türkiye’nin halen en az 2 milyonu Suriyeli, 500 binden fazla da diğer ülkelerden gelen sığınmacı gerçeği karşısında, bu konularla ilgili olarak mevzuat ve uygulama açısından çözüme kavuşturulması gereken pek çok sorunu mevcuttur.

HDP;

- Türkiye’nin coğrafi çekince koşulunu aciliyetle kaldırması ve mülteci statüsünün Avrupa dışından gelen göç ve iltica kapsamı içine dâhil edilmesini sağlayacak düzenlemeleri yapacaktır.
- Tüm göçmen, sığınmacı ve mültecilerin, temel insan hakları kapsamında insan onuruna yakışır bir yaşam sürmeleri; toplumsal uyumun sağlanabilmesi yönünde yürütülecek olan sürdürülebilir politikaların belirlenmesi ve uygulanması için uluslararası kurumlar, sivil toplum kuruluşları, iş çevreleri, meslek odaları, medya, kanaat önderleri ile olan gerekli işbirliğini sürdürecektir ve geliştirecektir.
- Tüm sığınmacı, mülteci ve göçmenler için güvenli ulaşım yollarının oluşturulması, güvenli barınma alanlarının yapılması, bu kişiler için insani koridorların açılması ve vize düzenlemelerinin kolaylaştırılmasını sağlayacaktır.
- Göçmen ve sığınmacılara yönelik kimi zaman ırkçılığa varan nefret söyleminin önüne geçilmesi için gerekli politikaları ve yasal düzenlemeleri oluşturacaktır.
- Özellikle baro ve avukatların süreçlerde etkin ve güçlü bir şekilde yer almalarını sağlayacak yasal düzenlemelerin iyileştirilmesini ve mevzuatların uygulanabilir alanlara dönüştürülmesini sağlayacaktır.
- İltica sürecinin her aşamasında idari ve yargısal denetimin objektif, şeffaf ve yasal bir şekilde yürütülmesine yönelik politikaların uygulanma alanlarını geliştirecek ve genişletecek bir sistemin tüm mekanizmalarını oluşturacaktır.

- Sığınmacı ve mülteci statüsünde bulunan herkes için barınma, sağlık, eğitim, çalışma hakkı gibi tüm hakları kapsayan bütünsel bir hizmet süreç yönetiminin kurulmasını ve bu çerçevede gerek ulusal gerekse uluslararası işbirliği ağının sürekliliğini sağlayacaktır.
- Neoliberal ideolojinin hâkim olduğu bir sistemde sığınmacı ve mülteciler açısından sağlanacak her tür koşulun bir ‘yardım konsepti’ boyutundan çıkartılarak bir ‘hak konsepti’ alanına taşınmasını hayata geçirecektir.

İNADINA EŞİTLİK

İNADINA SOSYAL ADALET

HDP İLE GÜVENCELİ YAŞAMA

HDP, dayanışmacı, halkın iradesiyle kararların alındığı, toplumsal ihtiyaçları karşılamayı ve ekosistemi korumayı esas alan ekonomi politikalarını hayata geçirecek.

HDP, toplumla beraber, eşitlikçi, paylaşımcı, cinsiyet eşitlikçi, ekolojik bir “Güvenceli Yaşam Ekonomisi” inşa edecek. Güvenceli Yaşam Ekonomisi’nin önceliği sağlıklı büyüme ve eşit paylaşım olacak.

Temel perspektifimiz, tüm değerleri üreten ancak ürettikleri üzerinde söz ve karar hakkı bulunmayan emekçilerin, ekonomik ilişkiler üzerindeki denetimini artırmaktır.

GÜVENCELİ YAŞAM EKONOMİSİ

- Temel Güvence Paketi ile her eve, her ay 10 metreküp su, 180kW/h elektrik ücretsiz verilecek, ısınma desteği sağlanacak. Mülkü olmayan kiracılara 250 TL kira desteği verilecek.
- 18 yaşına kadar çocuk ve gençlere, engellilere ve emeklilere toplu taşıma ücretsiz olacak. Kamusal toplu taşıma, ülke genelinde kâr amacı gütmeyecek şekilde yaygın bir hizmet olarak sunulacak.
- Yerel yönetimlerin de sunduğu bu kamusal hizmetler merkezi bütçe tarafından finanse edilecek. Tüketim kotalarının üzerindeki kullanımlar ücretlendirilecek. Maliyetler, vergi sistemindeki düzenlemeler sonrasında toplumun üst sınıflarından yapılacak kaynak transferi ile sağlanacak.
- Borçlandırma değil reel gelir artışı ile geleceğin güvence altına alınması için; büyüme oranları refah payı olarak ücret artışlarına yansıtılacak. Kredi kartı borçları, borçlular lehine yapılandırılacak. Kredi kartı faiz oranları düşürülecek.
- Güvenceli yaşamın finansmanı vergi adaletinden geçer. Artan oranlı gelir vergisi tarifesi yeniden düzenlenecek. Az kazananın az, çok kazananın çok vergi alınacak. Dolaylı vergilerin (ÖTV, KDV, ÖİV) vergi gelirleri içindeki payı düşürülerek emekçilerin üzerindeki vergi yükü azaltılacak.
- Bütçe disiplini ve denetimi sayesinde kamu kaynaklarının israf edilmesine son verilecek.
- Köy/kır/kent kooperatifleri ve işçi/emekçi özyönetiminde işletmeler ile dayanışma ekonomisi desteklenerek, kamu destekli bir toplumsal sektör geliştirilecek. Yerel yönetimler tarafından oluşturulacak işletmelerin “özyönetime” dayalı kooperatifler biçiminde örgütlenmesi sağlanacak.

- Kamu ihaleleri toplumsal denetime açılacak, toplumun kaynaklarının yolsuzluk ekonomisine akışı durdurulacak.
- Ataerkil sistem karşısında kadın ekonomik olarak güçlendirilecek. Ev içi emeği sosyal güvenlik içine alınacak, ücretsiz ev işçileri olan “ev kadınlarına” emeklilik hakkı sağlanacak. Kadın istihdamının artırılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
- İşyerinde güvenli yaşam tesis edilecek. Sermaye iktidarları tarafından engellenen ve baskılanan sendikal örgütlenme hakkı güvence altına alınacak, bütün işyerlerinde uygulanacaktır.
- İşçilerin ve sendikaların denetiminde, güvenceli iş ve güvenli çalışma ile iş cinayetlerine son verilecek.
- Yoksulluk yalnızca gelir yetersizliği değil eğitime, sağlığa, diğer yaşam haklarına da erişememektir. Yoksullukla mücadele edilecek. Kökeni, dili, inancı, cinsiyeti, bedensel, zihinsel ve ruhsal sağlık durumu, yaşı, cinsel yönelimi ne olursa olsun hiçbir yurttaş evsiz, aç, bir gün sonra ne yiyeceğini bilemeyen, bakıma muhtaç durumda bırakılmayacaktır.
- Sosyal güvenlik sigortası olmayan yurttaş kalmayacaktır. İşsiz, yaşlı, engelli, eşinden ayrılmış/eşini kaybetmiş, yetim, öksüz, iş kazası geçirmiş, bakıma ve korunmaya muhtaç her yurttaş sosyal güvenlik sistemi içinde tanımlanacaktır ve gerekli sosyal destek, yardım ve koruyucu hizmetler sunulacaktır.
- Tüm yurttaşların eşit, parasız ve nitelikli sağlık hizmetlerinden yararlanması sağlanacaktır.
- İstihdam odaklı yeni yaşam atölyeleriyle iş garantili mesleki eğitim ve meslek edindirme programları hayata geçirilecek.
- Özelleştirmeler durdurulacaktır, KİT’lerdeki mevcut bürokratik işleyiş demokratikleştirilecek, işçilerin ve sendikaların üretim üzerinde söz hakkı olması sağlanacaktır. Merkezi ve yerinde/yerelde yönetimler ölçeğinde sivil, siyasal, ekonomik, sosyal hak ve özgürlüklerin yaşamsal kılınması için gerekli ve yeterli düzeyde nitelikli ve ulaşılabilir kamu hizmeti üretilecek.
- İşsizlik Fonu amacına uygun olarak kullanılacaktır.
- Kamu sosyal transferleri için ayrılan kaynaklar artırılacaktır.
- Para politikalarının önceliği, istihdam artışını hedefleyen, emekten yana bir ekonominin inşası anlayışıyla olacaktır.
- Savunma/güvenlik harcamaları azaltılacaktır ve etkin bir biçimde halkın denetimine tabi tutulacaktır. Savunma Sanayi Fonu bütçeye katılarak denetime açık hale getirilecek. Örtülü ödenek kaldırılacaktır.
- Mali kaynakların dağıtılmasında bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi esas alınacaktır, yerel yönetimlere aktarılan kaynaklar artırılacaktır.
- Esnafların vergi yükü azaltılacaktır. Borçları esnaflar lehine yapılandırılacaktır. Şehir merkezlerine yeni AVM ruhsatı verilmeyecektir.
- KOBİ’lere sektörel planlama çerçevesinde sıfır faizli finansman desteği sağlanacaktır. KOBİ’leri haksız rekabete karşı koruyacak önlemler alınacaktır.
- Tüm teşvik ve destek sistemi, üretimin sağlıklı gelişimini ve istihdam artışını hedefleyecektir.

TARIMDA KENDİNE YETERLİLİK

- HDP, tarım işçilerinin tamamını iş yasası ve sosyal güvence kapsamına alacak.
- Küçük çiftçilerin üretim girdilerinden, kullandıkları mazot ve gübreden vergi alınmayacak.
- Su ve elektrik küçük çiftçilere ücretsiz verilecek. Üretici küçük köylülerin elektrik borçları silinecek.
- Hayvan yetiştiricilerinin ücretsiz yem alanı olan mera, otlak ve yaylalar koruma altına alınarak, yeniden ortak varlık olarak köylere verilecek.
- Sağlıklı gıda haktır. Gıda üretimi, işlenmesi ve ithalinde, genetik olarak değiştirilmiş unsurlar (GDO) yasaklanacak.
- Tarım toprakları korunacak, amaç dışı kullanılmayacak, kirletilemeyecek.
- Mayınlı araziler temizlenerek geçimlik tarıma açılacak. Uygun hazine arazileri de topraksız köylülere geçimlik tarım amacıyla dağıtılacak.
- Bugün ucuz işgücüne dönmüş olan topraksız köylülerin ya da yerlerinden edilmiş yurttaşların kendi topraklarında yaşamlarını idame ettirebilmeleri için hazine arazilerinin, eski mayınlanmış arazilerin tarımsal üretime açılması için hukuki temel oluşturulacak.
- Tarım ve orman arazilerinin korunması, geliştirilmesi, kentli nüfusun da üretici ve tüketici olabilecek şekilde bu alanlardan faydalanabilmeleri yönünde politikalar üretilecek.
- Et ve et ürünlerinin ithalatı yerine hayvancılık desteklenecek ve halkımızın doğal et ve süt ürünlerini tüketmeleri için daha gelişkin imkânlar sağlanacak.
- Bitme noktasına getirilen tarım yeniden ayağa kaldırılacak, geçimlik tarım desteklenerek Türkiye'nin yeniden tarımda kendisine yeterli hale gelmesi sağlanacak. Türkiye halklarına yeterli, sağlıklı gıdanın sağlanması ekonominin en önemli öncelikleri arasında yer alacak.
- Köyler canlı birer yaşam ve üretim merkezi haline getirilecek.
- Çiftçilerin kurdukları ve kuracakları üretici köylü sendikaları desteklenecek. Kooperatifler ve üretici birlikleri bağımsız ve demokratik yapılar haline getirilecek, Kooperatifler Yasası geçimlik tarımdan yana olacak biçimde yeniden düzenlenecek.
- Her türlü tarımsal sulama ağı eşit ve adil bir şekilde kırsal alanlarda yaşayan tüm yurttaşların hizmetine sunulacak.
- Her yurttaşın doğduğu yerde doyması perspektifinden hareketle, mevsimlik tarım işçiliğini doğuran nedenler ortadan kaldırılacak.
- 2B orman arazilerinin ranta açılma sürecine son verilecek, 2B orman arazilerinin geçimlik tarım amaçlı kullanılması temin edilecek.

YAŞANASI KENTLER, SAĞLIKLI KONUTLAR, İNSAN ODAKLI ULAŞIM

HDP, gerek kentsel gerekse kırsal alanlarda ulaşım politikalarını insan ve toplum odaklı olarak belirler.

- Toplu taşıma sistemlerinin her düzeyde geliştirilmesiyle, toplumsal ulaşım hakkı sağlanacak.

- Kentlerde deniz ve demiryolu ağırlıklı toplu taşıma yatırımları yapılacak. Bireysel taşıt yerine toplu taşıma kullanımı teşvik edilecek.
- Köy-kent ulaşım entegrasyonu sağlanarak köyler yaşanabilir kılınacak, kentlere yığılma önlenecek.

İNADINA DOĞADAN YANA İNADINA HDP

EKOLOJİ

HDP, kapitalizmin doğayı, kültürel ve doğal varlıkları ve yaşamı metalaştırarak sömürmesine karşı, ekosistemi korumayı ilke edinir. Yaşamı ve yaşam alanlarını korumak için verilen mücadeleleri emek ve sınıf mücadelesinden ayrı düşünmez. Kırdaki ve kentte, doğa ve yaşam haklarını savunma ve koruma mücadelesi verenlerin taleplerini yükseltir ve sahiplenir. Kenti kolektif bir hak olarak gören HDP, kentlerin demokratik yönetimle ve halk meclisleriyle, ekolojik bir anlayış gözetilerek yönetilmesini savunur.

- Kentlerin meydanları, parkları, koruları ve kıyıları korunacak ortak alanlarımızdır. Bu alanların kamusal, doğal niteliğini ve kültürel dokusunu bozacak hiçbir çılgın ve doğayı tahrip edici projeye, uygulamalara; sermaye projelerinin kent kimliğini oluşturan tarihi mekânları, ormanları ve doğal alanları yok etmesine, ekolojik yıkıma yol açmasına izin verilmeyecek. Başlatılmış olan bu özellikteki projeler durdurulacak.
- Kent mekânı içinde ve çevresinde var olan yaşam alanlarının ranta ve sermaye birikimine açılma projelerine karşı çıkılacak. Gerekli görüldüğünde, yerel yönetimlerin ve mutlaka halkın vereceği kararlar, ekosistemi koruyarak, barınma hakkını temel alan yerinde dönüşüm hayata geçirilecek.
- Her bireyin, barınma için ve onurlu bir şekilde yaşayabileceği güvenli ve korunaklı konut temel bir haktır. Sosyal konut üreterek, sağlıklı ve güvenli barınma hakkı güvence altına alınacak.
- Sermaye birikimi için yapılan HES, termik, nükleer ve benzeri enerji projelerine, ekolojik yıkıma yol açan maden işletmeciliğine, endüstriyel atık ve kirlilik sonucunda yaşam alanlarının tahribine yol açan uygulamalara son verilecek.
- Kenti yağmalayan kentsel dönüşüm projeleri; tarihi, kültürel varlıkların ve ortak yaşam alanlarının gaspı; sermayenin tüm yıkıcı kırsal ve kent politikaları aracılığıyla su, atıksu ve katı atık gibi çevresel hizmetlerin özelleştirilmesi ve piyasalaştırılması önlenecek.
- Evlere ve tarlalara takılan ön ödemeli sayaçlar iptal edilecek, hane başına 10 metreküp su, tarlalara geçimlik tarım için gereken su ücretsiz verilecek.
- Tarım alanlarının, ormanların ve meraların endüstriyel tarımda ve sermaye projelerinde kullanılmasına izin verilmeyecek, ülkenin bütün bölgelerinde süren ve ekolojik dengenin yıkımına yol açan projeler iptal edilecek. Bu projeler için tahrip edilen orman alanları yapılaşmaya açılmayacak.
- Enerjinin yerel halkın ihtiyacı için, yerinde üretilmesi sağlanacak ve bu amaçlı projeler desteklenecek, halkın gereksinimi için yenilenebilir enerjiye öncelik verilecek. Nükleer

ve radyoaktiviteye dayalı üretim ve yeniden dönüşüm yapılanmasına, tarım alanlarının, meraların, ormanların, kıyıların nükleer atık sahası olmasına izin verilmeyecek.

- Su kullanım hakkı anlaşmaları iptal edilecek.
- Hayvanların ticari amaçlı deneylerde, sirk ve sokak tanıtımlarında kullanılması önleneyecek.
- Hayvanların itlaf edilmelerini, kürkleri ve varlıklarıyla sermaye birikiminin parçası haline getirilmelerini sağlayan düzenlemeler, yasalar ve uygulamalar iptal edilecek.
- Hayvan toplama kampları kaldırılacak.

İNADINA EMEKTEN YANA

İNADINA HDP

GÜVENLİ İŞ, GÜVENCELİ GELECEK, İNSANCA YAŞAM

Üretim sürecinde esneklik, güvencesizlik, taşeronluk temel istihdam politikaları olarak öne çıkmış, işsizlik büyümüştür. HDP, insana yaraşır güvenceli işi ve güvenli geleceği her emekçinin vazgeçilmez hakkı olarak görür.

GÜVENCESİZ ÇALIŞMAYA SON VERİLECEK

- Güvencesiz çalışmaya son verilecek.
- Emek, sermayenin baskılarına karşı korunacak. İnsanca yaşanacak, emekliliğe yansıtacak adil bir ücret sistemi getirilecek, mevcut esnek ve güvencesiz çalışma biçimlerine son verilecek.
- Sigortasız ve sendikasız çalıştırma önleneyecek, kayıt dışı ekonomi kayıt altına alınacak.
- Özel istihdam büroları kapatılacak ve kiralık işçi uygulamalarına son verilecek.
- Taşeronluk sistemi kademeli olarak kaldırılacak. İlk etapta kamudaki taşeron çalışanlar kadrolu çalışan haline getirilecek. Taşeron çalışılan döneme ait kıdem tazminatları ödenecek.
- Özel sektörde asıl işveren, alt işverenlerle birlikte çalışana karşı eşit ve aynı derecede sorumlu olacak.
- Ev işçileri 4857 sayılı İş Kanunu ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına alınacak. 10günden az çalışanlara yapılan ayrımcılığa son verilerek, ev işçisi bir gün bile çalışsa sigorta hakkı tanınacak.

MEVSİMLİK İŞÇİLER KORUNACAK, GÖÇMEN İŞÇİLERİN HAKLARI İYİLEŞTİRİLECEK

- Mevsimlik tarım işçilerinin örgütlenme özgürlüğü garanti altına alınacak, “aracılık” uygulamasına son verilecek, her türlü ayrımcılığa karşı önlem alınacak.
- Sağlıksız, trafik kurallarına ve güvenliğe aykırı koşullarda işçi taşınmasına göz yumulmayacak.
- Ulaşım, barınma, beslenme, temiz su, tuvalet, ücret, çalışma saatleri, iş güvenliği, sağlık, sosyal güvence, çocukların eğitimi gibi konular sözleşmelerle belirlenecek.
- “Eşdeğer işe eşit ücret” uygulanması sağlanacak.

- Göçmen işçilere yönelik ayrımcı ve dışlayıcı uygulamalara son verilecek.

MADENLERDE ÖLÜMLER DURDURULACAK

- Madenlerde işçi sağlığı ve güvenliği önlemleri alınana kadar üretim durdurulacak. Güvenli üretim koşulları sağlanana kadar, ücretlerin işveren tarafından ödenmesi garanti altına alınacak. Madenlerde kamu denetimi altında, çağdaş, güvenceli üretim koşulları sağlanacak.
- Madencilik alanındaki yasa ve mevzuat sendikaların, odaların, üniversitelerin görüşleri alınarak yeniden düzenlenecek.
- Özelleştirme, taşeronlaştırma ve rödovans uygulamasına son verilecek. Madenler kamu tarafından işletilecek.

ÇALIŞIRKEN ÖLMEYE, HASTALANMAYA SON VERİLECEK

- İşçi sağlığı ve iş güvenliğinin olmadığı ülkeler sıralamasında Türkiye'yi Avrupa birincisi, dünya üçüncüsü yapan kölece çalışma koşullarına son verilecek, sendikalar ve işçilerin işçi sağlığı ve iş güvenliğinin esas denetleyicisi olmasının mekanizmaları kurulacak.
- İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Konseyi oluşturulacak.
- İşçi sağlığı ve iş güvenliği hakkı anayasal bir hak olarak tanınacak. “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu” ve “Ceza Kanunu” başta olmak üzere, ilgili tüm mevzuat yeniden düzenlenecek. Şu anda süren cezasızlık politikasına son verilecek.
- İş cinayetlerine neden olan sorumluların cinayetten yargılanmaları sağlanacak.

KAMU EMEKÇİLERİ GÜVENCELİ OLACAK, HAK KAYIPLARI TELAFİ EDİLECEK

- Kamu kesimindeki istihdam rejimi değiştirilecek, sözleşmeli, taşeron ve benzeri farklı statülerdeki güvencesiz çalışmaya son verilecek, kamu hizmetlerinin bütününde kadrolu ve güvenceli istihdam politikaları uygulanacak.
- Bütün ödemeler emekli keseneğine tabi olacak.
- Performansa dayalı ücret uygulaması kaldırılacak.
- Kamu emekçilerinin özgür toplu sözleşme yapmasının ve grev hakkını kullanabilmesinin önündeki her türlü engel kaldırılacak.
- Kamu emekçilerinin siyasi örgütlenme özgürlüğünün önü açılacak.

ÇOCUK İŞÇİLİĞİ ÖNLENECEK, GENÇ İŞÇİLER DESTEKLENECEK

- Çocuk işçiliğine izin verilmeyecek, önlemek için gerekli tedbirler alınacak.
- Genç işsizlikle etkin mücadele edilecek. İşsiz gençlerin sosyal yaşamdan dışlanmalarının önüne geçilecek,
- Mahallelerde ve semtlerde dayanışma ağları geliştirilecek. Sosyal ve kültürel etkinliklere dâhil edilmeleri için alanlar açılacak.
- Gençlerin çalışma hakkı güvence altına alınacak. Güvencesiz ve düşük ücretlerle çalışma koşullarına son verilecek.
- Stajyer ve çıraklık şeklinde kamufle edilen yeni kölelik koşullarını önleyici tedbirler alınacak.

EMEKTEN YANA ÜCRET POLİTİKASI

- Asgari ücret ilk etapta 2.000 TL olacak. Hükümet ve işverenlerin temsilci sayısı kadar işçi temsilcilerinden oluşan bir kurul tarafından ve toplu pazarlıkla belirlenecek.
- Yıllık ücretli izin hakkı konusunda Avrupa Sosyal Şartı'na konulan çekince kaldırılacak, işçilere yıllık en az bir ay ücretli izin hakkı tanınacak. Kıdem tazminatı hakkı korunacak ve geliştirilecek.
- Kıdem tazminatı hakkından bütün işçilerin faydalanması sağlanacak, kıdem tazminatı almayı zorlaştıran hükümler yerine kolaylaştırıcı düzenlemeler getirilecek.
- İşyeri kapanan, işverenleri kaçan ya da iflas eden şirketler nedeniyle, işçilerin mağdur olması engellenecek, kıdem tazminatını alamayan işçilerin alacakları hazine güvencesine alınacak.

İŞSİZLİKLE MÜCADELE

- Güvenceli iş olanağına sahip olamayan emekçiler, işsizlik baskısı altında işlerini koruyabilmek için düşük ücretlerle, kötü çalışma koşullarına rıza göstermektedir. Bu koşullar değiştirilecek.
- Kayıtsız çalışma önlenecek.
- İstihdamı artırmak ve çalışanları korumak için resmi haftalık çalışma süresi ücret kaybına sebebiyet vermeden haftalık 35 saate düşürülecek.
- “İşsizlik Sigorta Fonu”nun işsizlerce kullanılması kolaylaştırılacak, ödeme koşulları ve miktarları işçiler lehine yeniden düzenlenecek.
- İşsizlik sigortasının devlet tarafından amaç dışı kullanılmasını engellemek için gerekli yasal düzenlemeler yapılacak.
- Kriz bahanesiyle işten çıkarmalara son verilecek.
- İşe iade davasını kazanan işçilerin derhal işe başlatılmasını zorunlu kılan yasal düzenleme yapılacak, sendika barajı kaldırılacak.
- Kırlardan kentlere göçü önlemeye dönük, herkesin istediği yerde refah içinde yaşamasını sağlayacak istihdam politikaları geliştirilecek.
- Kâr amacı gütmeyecek, toplumsal fayda sağlayacak kooperatif gibi mekanizmaların kuruluş ve işleyişleri kolaylaştırılacak.

KADIN EMEĞİ

Cinsiyetçi işbölümü yıkılacak. Toplumsal yaşam kadın, erkek birlikte ve eşit koşullarda yeniden kurulacak, kadın güçlendirilecek.

Erkek egemen kapitalist sistem kadınların emeğini, çalışmasını yok sayıyor. Eril, cinsiyetçi işbölümüne, ayrımcılığa ve eşitsizliklere son verilecek. Kadınların ve erkeklerin toplumsal yaşamı birlikte ve eşit koşullarda yeniden kurmaları sağlanacak. İnsana yaraşır, kadın ve erkek arasında bağımlılığın değil dayanışmanın hüküm sürdüğü “Yeni Yaşam” kurulacak.

- Kadını güçlendirmenin birinci ayağı olarak; tüm mahallelerde anadilinde, ücretsiz, erişilebilir, her çocuk için 7/24 hizmet verecek kreşler, yaşlı bakım kurumları, engelli iyileştirme merkezleri sosyal devlet anlayışıyla hayata geçirilecek. Ayrıca kadın ve erkek arasında eşitlikçi görev paylaşımının sağlanması için, devredilemez ebeveyn izni gibi gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılacak.

- Kadını güçlendirmenin ikinci ayağı olarak; kadınların istihdamı önündeki en önemli engel olan bakım hizmetleri toplumsallaştırılarak ve kadınların eğitime erişimleri sağlanarak kadın istihdamı arttırılacak. Kadınların çalışma yaşamında karşılaştığı ayrımcılığa, cinsel saldırılara, mobbinge, düşük ücret uygulamalarına son verilecek.
- Kadını güçlendirmenin üçüncü ayağı olarak; bütün kadınlar bağımsız yurttaşlar olarak sosyal güvenceye kavuşturulacak. Kadınlara hak temelli destek sağlanacak.

SENDİKAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

- İşçilerin, kamu çalışanlarının ve çalışmayla ilişkili olan herkesin (işsizlerin, emeklilerin, öğrencilerin, çiftçilerin, ev eksenli çalışanların, ücretli-ücretsiz ev işçilerinin) grevli ve toplu sözleşmeli sendikal örgütlenme hakları güvence altına alınacak.
- İşkolu, işyeri ve işletme barajları kaldırılacak, sendikalar arasında ayırım yaratan düzenlemelere son verilecek.
- Hak grevi, dayanışma grevi, iş yavaşlatma, genel grev gibi temel hak arama biçimleri yasal güvence altına alınacak. Grev ve toplu eylem hakkı bütün çalışanlar için temel bir hak arama, koruma ve geliştirme aracı olarak güvenceye alınacak.
- Çalışanın özgürce sendika seçme hakkı (referandum) yasalaşacak.
- Hükümetin grev erteleme yetkisi kaldırılacak, “milli güvenlik ve genel sağlık” gibi bahanelerle grev erteleme yolu kapatılacak.
- Lokavt anayasal ve yasal bir düzenleme olmaktan çıkarılacak.
- Sendika içi demokrasiyi, şeffaflığı, denetimi sağlayacak düzenlemeler yapılacak.
- Sendikalar, devletin ve hükümetin müdahalelerine ve vesayetine karşı korunacak.
- Profesyonel sendikacıların maaşları ortalama vasıflı işçi maaşını geçemeyecek. Seçilen yöneticiler geri çağırılabilir. Denetim kurulları, yönetimi kazanan listeden bağımsız olacak. Grev, dayanışma ve eğitim fonları güvence altına alınacak.

İNADINA SOSYAL HAKLAR

İNADINA BARIŞ

SOSYAL YARDIM DEĞİL SOSYAL HAK

- Bütün yurttaşlar için temel yaşam ihtiyaçlarının devlet tarafından garanti altına alınması bir hak olacak.
- Sosyal yardımlar iktidarın bir lütfu olmaktan çıkacak, yurttaş hakkı temelli bir sosyal politika izlenecek, yerel yönetimler bu görevi üstlenecek.
- Yurttaşların barınma hakkı her koşulda gerçekleşecek, barınma sorunu yaşayan hiç kimse kalmayacak.
- Sosyal yardımlar bütçe içerisinden belirlenecek. GSYH'nin yüzde 1,4'üne tekabül eden sosyal yardımların oranı AB standardı üzerine, yüzde 3'e yükseltilecek.
- Yardım programları halkın denetimine açılacak, bütçesi halkla beraber yapılacak.
- Sosyal yardımlar ortak norm ve standartlara göre yapılacak. Keyfiyetten ve suiistimalden kurtarılacak.

- Sosyal yardım almak isteyen kimse rencide edilmeyecek, yardımlar destek olarak sunulacak, yurttaşlarımız kapı kapı dolaştırılmayacak.
- Kadınlara yönelik sosyal destek paketleri sosyal adalet ve eşitlik ilkesine göre, cinsiyet eşitliğini gözetir bir şekilde ve bir vatandaşlık hakkı olarak yerine getirilecek.
- Kadınların sosyal desteklere, bürokratik ve aşağılayıcı uzun işlemler olmadan doğrudan başvurma yolları geliştirilecek.
- Halkın hem daha ucuza yaşayabilmesi, hem de iş sahibi olabilmesi için üretim ve tüketim kooperatifleri kurulacak ve/veya desteklenecek.

ENGELLİLER VE BAKIMA İHTİYAÇ DUYANLAR DESTEKLENECEK

- Engelleri Kaldırma Bakanlığı kurularak, engelli yurttaşlarımızın toplumsal yaşama katılımı önündeki her türlü engel kaldırılacak. Bu bakanlık, engelli örgütlerinden oluşacak bir konseyin önerileri doğrultusunda çalışacak.
- Yaşlı ve engelli yurttaşlarımıza bakım aylığı bağlanması için gelir şartı aranmayacak ve evde bakım ücretleri artırılabilecek. Sadece akrabaların bakıcı olması şartı ortadan kaldırılacak.
- Bakıcıların, tüm primleri devlet tarafından karşılanacak şekilde sigortalı olmaları sağlanacak.
- Bakıma ihtiyaç duyan, ama kendi başına bağımsız yaşamak isteyen engelli bireyler için her ilçede bakım evleri kurulacak.
- Tüm toplu taşıma araçları engellilerin kullanımına uygun hale getirilecek ve engelliler için ücretsiz yapılacaktır.
- Bakıma ihtiyaç duyan kişilerin evlerine ayda iki defa temizlik hizmeti götürülecek.
- Bakıma ihtiyaç duyan kişilerin sağlık ihtiyaçlarının düzenli olarak yaşadıkları mekânda karşılanması sağlanacak.
- Kamuya ait kreş ve anaokullarının tümünde engelli çocukların da bulunması sağlanacak.
- Tüm işyerleri ve sosyal alanların engellilerin kullanımına uygun hale getirilmesi için çalışmalar yapılacaktır.
- Belediyelerde engellileri istihdam eden, engellilere hizmet veren birimlerde tüm çalışanların engellilerden oluşması sağlanacak.
- Bütün engelli yurttaşlar sosyal güvenceye kavuşturulacak ve engellilerin tüm medikal ihtiyaçları bedelsiz olarak karşılanacak.
- İşyerlerinde engelli kontenjanları artırılabilecek ve hızla doldurulacaktır.
- Engelli aracı (elektrikli tekerlekli sandalye) kullanmak zorunda olan yurttaşların kent içi ulaşımını rahat ve özgürce yapabilmeleri için engelli araç şarj istasyonları kurulacaktır.

EMEKLİLERE İNSANCA VE ONURLU YAŞAM

- Emeklilerde en düşük ücret asgari ücretle eşitlenerek 2.000 TL olacak. Emekliler için gerçek anlamda intibak yasası çıkarılacak ve ücret eşitsizliği giderilecek.
- Emeklilerin örgütlenmesinin önündeki engeller kaldırılacak, sendikal örgütlenme özgürlüğünün önü açılacaktır.
- Emeklilerden hastane katkı payı alınmayacaktır.

- Hizmet akdiyle çalışanların esas kazançları üzerinden yapılan sosyal güvenlik destek primi kesintilerine son verilecek, kesilen prim maaşlara eklenecek.
- Bireysel özel sigortaya yönelik katkı payı uygulamasına son verilecek, kesintiler maaşlara yansıtılacak.
- Emekli olup esnaflık yapanlardan alınan yüzde 15’lik sosyal güvenlik destek primi kesintisine son verilecek.

EĞİTİM

- Eğitim, kamu hizmeti olarak ücretsiz olarak sağlanacak.
- Okulun ve öğrencilerin temel ihtiyaçları okul bütçesinden karşılanacak, her ne ad altında olursa olsun velilerden asla para talep edilmeyecek.
- Eğitim müfredatı, ders kitapları ve diğer materyaller tekçi, cinsiyetçi ve şoven içerikten arındırılacak.
- İdeolojik saiklerle ve özgürlükçü laiklik ilkesini ortadan kaldıran bir anlayışla okulları ayırıştıran 4+4+4 uygulamasına son verilecek. Eğitim sistemi en baştan başlayarak “Çocuğun Üstün Yararı” gözetilerek yeniden yapılandırılacak.
- Eğitim sistemi özgürlükçü, laik ve bilimsel bir içerikte yapılandırılacak, anadili temelinde çok dilli hale getirilecek.
- Dezavantajlı ve ezilen cinsiyet gruplarının, sosyal sınıfların, halkların ve engellilerin üniversite eğitiminden eşit olarak yararlanabilmeleri için pozitif ayrımcılık ve kota politikası uygulanacak.
- Ataması yapılmayan tüm öğretmenlerin ataması gerekli altyapı koşulları sağlanarak gerçekleştirilecek.
- İnsan onurunu zedeleyen ücretli öğretmenlik uygulaması lağvedilecek, tüm ücretli öğretmenler kadroya alınacak.
- Eğitim emekçilerinin insanca ve mesleğe yakışır bir ücret almaları sağlanacak.
- Eğitimin yerelden yönetimi teşvik edilecek.
- Okullar arasındaki nitelik farklılıklarının ortadan kaldırılması, öğrenci geçişleri, öğretmen ihtiyaçlarının belirlenmesi ve planlanmasına kadar kararların tamamı yerel eğitim meclislerince alınacak.
- Var olan derslik sayısı 2 katına çıkarılacak, sınıf mevcudu yarıya düşürülecek. Bütün okullarda sabahçı, öğlenci uygulamalarına son verilecek, tekli eğitim sistemine geçilecek. Öğlen vakitlerinde öğrencilere yemek verilecek.
- Üniversiteler demokratik, özerk ve çok kültürlü, toplum ve doğa yararına araştırma yapan kurumlar olarak yeniden inşa edilecek.
- Toplumsal cinsiyet eşitliği dersi zorunlu ders olarak müfredata eklenecek.
- Eğitim sistemi toplum ve doğayla bütünleşik olarak ve ekolojiyi temel alarak yeniden yapılandırılacak.

SAĞLIK HAKTIR

Sağlık toplumsal bir haktır. HDP, sağlık hizmetinin birey ve toplum üzerinde bir iktidar aracı olarak kullanılmasına, toplum sağlığının kapitalizmin ve iktidarın insafına bırakılmasına karşı çıkar. Sağlık hizmetlerinin parasız ve toplumun gereksinimini esas alarak üretilmesini savunur.

- Sağlık hizmetleri, üretimden sağlık emekçilerinin dağılımlarına kadar eşit, ulaşılabilir, anadilinde ve cinsiyetçi olmayan, parasız, nitelikli, toplumda her bireyin “katılımını” esas alan ve insanın yaşadığı her yerde sağlık kurum ve kuruluşunu inşa eden bir anlayışla sürdürülecek.
- Sağlık hizmetlerinin planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve denetlenmesi süreçlerinin tümü için halkın ve sağlık emekçilerinin katılacağı demokratik bir sağlık sistemi oluşturulacak.
- Sağlık hizmetleri için prim uygulamasına son verilecek.
- Sağlık hizmetlerinde koruyucu ve sağlığı geliştirici hizmetler esas alınacak. Bu amaçla öncelikle “halk sağlığı birimleri” kurulacak. Halk sağlığı birimlerinde sağlığın toplumsallaşması çalışmalarına yer verilecek.
- Kamu hastanelerinde toplumsal yarar esaslı çalışma ilke edinilecek. Döner sermaye, performansa dayalı ücretlendirme, yalın üretim gibi kâr odaklı uygulamalara son verilecek. İlave ücret, katkı-katılım ve her türlü cepten ödemeler kaldırılacak.

KÜLTÜR VE SANAT

HDP, varlığını kültürün, sanatın ve sanatçının özgürlük mücadelesi içinde tanımlar. Devlet eliyle, resmi tarih ve resmi edebiyat üzerinden üretilen “sanata” ve “kültüre” karşı konumlanan muhalif kültüre özel bir değer verir. Kültür ve sanat insanların özerklik ve özgürlük taleplerini olmazsa olmaz bir değer olarak görür ve ‘amasız, fakatsız’ özgürlük çağrısı yapar.

- Kültür ve sanat alanında Devlet Sanatçılığı Kurumu kaldırılacak. Kültür Bakanlığı bünyesinde Türkiye Sanat Meclisi oluşturulacak. Kültür ve sanat politikalarıyla ilgili her türlü karar sanat meclisi tarafından alınacak. Kültür ve sanat insanlarıyla, örgütlü temsilcileriyle, inisiyatiflerle dayanışma içinde olunacak.
- “Ziyaret etme”, “bakma” ve “gelir kaynağı” olmanın ötesine geçmeyen “kültür siyasetine” karşı, yurттаş-müze ve doğa-tarih-yurттаş ilişkilerini yeniden kurmanın imkânı yaratılacak.
- Kültür ve sanat alanındaki devlet baskısı, yerelden genele sanatın örgütlenmesinin ve sergilenmesinin önündeki fiziksel ve ekonomik engeller kaldırılacak.
- Sanata yönelik destek programları rant kapısı olmaktan çıkarılıp yaratıcılık teşvikine dönüştürülecek.
- Ülkemizdeki yaşayan ve kaybolan dillerdeki sanat eserlerinin üretilmesine ve sergilenmesine destek verilecek.
- Mevcut yasalar, sansürü güçlendiren mekanizmalardan arındırılacak, sanat eserinin ve geçmişten günümüze sanat emekçilerinin haklarının korunmasına ilişkin düzenlemeler yapılarak sanatsal emek güvence altına alınacak.

- Özellikle sinema ve televizyon sektöründe rastlanan sömürü ve insanlık dışı çalışma koşulları gözlenecek, kültür ve sanat eserlerinin üretim süreçleri insanileştirilecek. Sanatçıların örgütlenmeleri desteklenecek.

SPOR

- Halkın kolaylıkla ulaşacağı spor merkezleri, sahaları, alanları yaratılacak.
- Sporu yöneten federasyonlar demokratikleştirilecek ve gerçek anlamda özerkleştirilecek.
- Spor yönetimlerinin, sporcuların ve diğer spor insanların katılımına kapalı, sermaye kontrolündeki oligarşik mekanizmalar ve medya ile olan çıkar ilişkileri ortadan kaldırılacak.
- Spor yönetimi ve yapılanması, insanın insan olarak kendi olanaklarını geliştirme, kendini aşmaya çalışma, rakibe ve onun emeğine saygı duyma, adil koşullarda mücadele etme, kazanmaktan çok yarışın ve etkinliğin parçası olmayı önemseme gibi değerleri aktaracak.
- Spora ayrılan kaynaklar, öncelikle geniş kitlelerin, performans-başarı ölçütünden bağımsız olarak, gerçekten spor yapmasını sağlamaya yatırılacak.
- Amatör spor desteklenecek, mahalle ve köylerde spor merkezleri kurulacak.
- Spor, militarizm, cinsiyetçilik ve milliyetçiliğin av sahası olmaktan çıkartılacak.
- Passolig uygulamasına son verilecek.
- Lisanslı sporcuların spor dallarına göre dağılımı dengeli hale getirilecek, futbolun bütün diğer spor dallarını marjinalleştiren baskınlığı azaltılacak.

İNADINA ÖZGÜRLÜK

İNADINA EŞİTLİK

ESİTLİK VE ÖZGÜRLÜĞÜN YEŞERDİĞİ YENİ BİR YAŞAMI GENÇLER

KURACAK

Zor koşullarda çalışan, okuyan, çalışma yaşamının dışına itilen, ötekileştirilen ama tüm bunlara rağmen yaşamın umudunu büyüten; Gezi’de, Kobâne’de direnen, Rojava’da devrimsel bir sürecin inşasında rol alan, dünyanın dört bir yanında egemenlerin dayattığı politikalara karşı koyan gençlerin mücadelesi ile ‘Yeni Yaşam’ çağrısı büyüyor. Gençlerin isyanı, yeni siyasi dili, demokratik siyasal kültürü, özgürlükçü tutumu ‘Yeni Yaşam’ siyasetimizi ülke siyasetinin gerçek alternatifi haline getirecek ve ‘Yeni Yaşam’ı örgütleyecek potansiyeli taşıyor.

- Gençlerin hayatları üzerinde karar ve denetim sahibi olmaya çalışan iktidar mekanizmaları, yetişkinlerin gençler adına konuştuğu, onlar için düşündüğü ve tasarladığı politikalar karşısında HDP, gençlerin özgürleşme isteğini her yerde yükseltecek, eşit ve özgür yurttaşlar olabilmeleri için mücadele edecek.
- Tüm gençlik kesimlerinin haklarına kavuşması; eğitim, sağlık, beslenme, barınma, ulaşım, spor, sosyal ve kültürel gelişim gereksinimlerinin nitelikli ve parasız olarak karşılanması bir “gençlik hakkı”dır. Partimiz, bu hakkın hayat bulmasını sağlayacak.
- 15-25 yaş arası istisnasız tüm gençlere, her ay 200 TL iletişim ve ulaşım desteği sağlayacak, “Genç Yaşam Kartı” uygulamasını hayata geçireceğiz. Gençler, ülkenin her

yerinde geçerli olacak bu kart ile müzelerden ücretsiz, sosyal ve kültürel etkinliklerden indirimli yararlanacak.

- Tüm gençlerin vize ve pasaport işlemlerinin ücretsiz bir şekilde yapılması sağlanacak.
- Eşitlikçi, parasız, nitelikli, özgürlükçü, laik ve anadilinde bilimsel eğitim gerçekleştirilecek. Öğrencilerin, okul yönetimlerinin karar mekanizmalarında yer almaları sağlanacak.
- Eğitimin niteliğini artıracak araç ve gereçler tüm okullara eşit bir biçimde sağlanacak, ders materyalleri çok dilli ve ücretsiz bir şekilde, doğal bir hak olarak öğrencilere ulaştırılacak.
- HDP, özgür düşüncenin, akademik üretimin, insan ve doğa yararına bilimsel çalışmaların geliştirilmesini ve çoğaltılmasını sağlayacak. Üniversitelerin özgür, demokratik yapılanması, eğitim, öğretim ve idari özerklik hayata geçirilecek. YÖK yerine, üniversiteler arası ilişki ve bilgi akışını sağlayacak bir Koordinasyon Kurulu oluşturulacak.
- Kampüs içerisinde yurt, çamaşırhane, kütüphane, kültür merkezi, spor salonu gibi yaşam alanlarında üniversite yaşayanları için ücretsiz hizmet sunulacak. Burs ve katkı payı ödemeleri bütün öğrencilere karşılıksız verilecek ve burs miktarları artırılacak. İkinci öğretimdeki katkı payları ve öğrenim ücretleri kaldırılacak.

GENÇLERE HAYATIN HER ALANINDA EŞİT SÖZ VE KARAR HAKKI

- HDP, gençlerin söz, yetki, karar ve katılım hakkı için örgütlenmelerinin önündeki engelleri kaldıracak, bu çerçevede oy verme ve siyasete katılma yaşını 16'ya, seçilme yaşını 18'e indirecek.
- Gençlik politikaları, merkezi olarak Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından değil, yerel yönetimler ve yerel ağlar aracılığıyla doğrudan gençlerin kendileri tarafından belirlenecek.
- Demokratik özerk yönetimlerde tüm gençlik kesimlerinin içinde yer aldığı ve sorunlarının çözümü için çalışacak "Gençlik Meclisler"i modeli uygulanacak. Gençlik Meclisleri, yerinden yönetim modelini geliştirerek yerel demokrasiyi güçlendirecek.
- Türkiye'de işsizlik sorunuyla en çok boğuşan kesim gençlerdir. Partimiz gençlerin çalışma hakkını güvence altına alarak istihdamını sağlayacak çözümler geliştirecek. Güvencesiz çalışma koşullarını sonlandıracak, iş hayatındaki yaş ve tecrübe hiyerarşisinin sebep olduğu eşitsizliği ortadan kaldıracak.
- Gençler için internet erişimi temel bir haktır. Partimiz sansürsüz, ücretsiz ve özgür internet erişimini gençlere sağlayacak.

UYUŞTURUCU VE MADDE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELE

Uyuşturucu maddenin dolaşımını sağlayan bütün mekanizmalara karşı mücadele edilecek. Uyuşturucu madde bağımlılığına karşı çocuklarımızı, gençlerimizi korumak için, ihtiyaçları olan sosyal, kültürel, sanat ve spor faaliyetlerine dönük yaşam yerlerinde çok boyutlu yaşam merkezleri kurulacak.

LGBTİ'LERİN EŞİT, ÖZGÜR VE ONURLU YAŞAM HAKKI

- Türkiye halklarını ve bu coğrafyada yaşayan tüm farklılıkları tanıyan yeni bir anayasa elzendir. HDP, LGBTİ'lerin tanınma sorununu önemli bir problem olarak görerek eşit yurttaşlığı anayasal güvence altına alacak adımları gerçekleştirecek ve bununla birlikte homofobik ve transfobik toplumsal kültürün dönüşümü yönünde yürütülen mücadeleyi destekleyecek.
- LGBTİ'lerin kendilerine dair söz ve karar sahibi oldukları, örgütlü ve bireysel olarak idari ve siyasi karar mekanizmalarında doğrudan temsil edilebildikleri yerel ve merkezi yönetim yapılanmaları oluşturulacak. Eğitim, sağlık, istihdam, barınma gibi alanlar başta olmak üzere, tüm yasal mevzuatı LGBTİ'lerin eşit yurttaşlar olduğu kabulü ve saldırılara karşı korunması ilkesiyle kapsamlı biçimde düzenleyerek sosyal eşitsizlikleri giderecek sosyal politikalar hayata geçirilecek.
- LGBTİ'lere yönelik ayrımcılık ve şiddete yönelik ulaşılabilir ve sonuç alıcı mekanizmalar oluşturulacak.

COCUK HAKLARI KORUNACAK

- Evde, okulda ve ailede çocuğa yönelik şiddet yasalarca açıkça yasaklanacak.
- Çocuk bakım hizmetleri yaygınlaştırılacak.
- İstihdamdan bağımsız, çalışan çalışmayan tüm kadınlar/erkekler için yerel yönetim ve kamu finansmanında kreşler desteklenecek.
- Bütün çocukların eğitim almaları sağlanacak.
- Yerelerde belediyelere bağlı olarak “Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Komisyonları” kurulacak, çocuk temelli alanlara yeterli kaynak ayrılacak.
- Çocuklarla ilgili yasaların ve tüm yasalardaki çocukları etkileyen maddelerin gözden geçirilip çocuk haklarına uyumlu hale getirilmesi sağlanacak.
- Çocuk yoksulluğunu önleyici politikalar geliştirilecek. Tüm çocukların gıda hakkını korumak için her mahallede gıda bankası kurulacak. Her çocuğa temel gıda maddelerini içeren gıda paketi ücretsiz verilecek.
- Sokakta yaşayan ve çalışmak zorunda kalan hiçbir çocuk kalmayacak. Çocuk işçiliğine izin vermeyeceğiz.
- Çocuğa yönelik şiddete (çocuk ihmal ve istismarı) ağır cezalar getirilecek. Bu durumdaki çocuklar güvenli koşullarda korumaya alınacak.